

of lifelong education are analyzed. The value of the integration of the formal, non-formal and informal education in the general sense of the concept of the lifelong learning is underlined in the article. The variability in the interpretation of the concept "non-formal education" is shown, a determination of this concept as an independent social and educational spheres is made.

The model of the person involvement to various spheres of educational activities throughout the life is presented in the article. The essence of the concept of "non-formal education" is clarified; the main characteristics of this educational sphere are given. The peculiarities of the self-realization of the persons of different ages through the involvement of non-formal educational activities are emphasized. The activities of the European international organizations as the major stakeholders in non-formal education are structured. The prospects for the further research in view of the development of the informal education in Ukraine are defined.

Key words. *The European Union, lifelong learning, non-formal education, model of personal self-realization in the educational activities throughout the life, European institutions of non-formal education.*

УДК 37.015.31:17.022.1:796.01

Д. В. Іваницький

Дрогобицька міська федерація хортингу

ХОРТИНГ НА ЛЬВІВЩИНІ: РОЗВИТОК У КОНТЕКСТІ КОЗАЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ ТА ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

У статті прослідковано історію розвитку хортингу на Львівщині. Стверджується, що, починаючи з 2010 року, спостерігається перманентне зростання його популярності в регіоні, яке можна пояснити тим, що хортинг, з одного боку, акумулює в собі основні принципи й методи фізичної і військової підготовки запорожців та козацького виховання характеру, а з іншого – повністю відповідає вимогам сучасності, оскільки козацькі традиції доповнені в ньому результатами узагальнення багаторічних напрацювань і творчих винаходів українських тренерів, учених, спортсменів.

Ключові слова: *ДЮСШ, єдиноборства, козацька педагогіка, національний вид спорту, осередок хортингу, спортивна секція, федерація хортингу, хортинг.*

Постановка проблеми. Активні націотворчі процеси в незалежній Україні, розбудова її самостійності та суверенності дали поштовх до інтенсивного вивчення й відродження автентичних пластів української культури, зокрема освітніх і виховних народних надбань. Яскравою сторінкою в історії розвитку народної української педагогіки є система навчання та виховання, відома під назвою «козацька педагогіка», що зберегла протягом віків, передаючи з покоління в покоління, духовні цінності народу, досвід виховання, формування та навчання особистості в час підйому національного самоутвердження XVII – XVIII ст.

Особливе місце в комплексній системі козацької педагогіки займала практика фізичного загартування, що була частиною складної парадигми ідейного, морального, емоційно-естетичного, спортивного й військового виховання. Цілісна система козацького тіловиховання визначалася ідеалами

фізичної, здоров'язбережувальної підготовки особистості. Її основу склали: початковий відбір молоді, її підготовка в січових школах і школах джур, самостійні заняття фізичними вправами, різноманітні змагання (навкулачки, на ременях, на палицях, навхрест тощо). Козаки вчилися досконало володіти зброєю, керувати човном, їздити верхи, плавати у воді та під водою, оволодівали козацькими єдиноборствами, дихальними вправами, характерництвом. На жаль, чимало компонентів цієї системи сьогодні загублено й забуто, проте з історичних джерел і наукових праць (Г. Боплан, М. Драгоманов, І. Крип'якевич, П. Меріме, Д. Яворницький та інші) і педагогічних досліджень (В. Івашковський, Т. Каляндрук, В. Каюков, О. Кириченко, В. Кузь, Ю. Руденко та інші) відомо, що весь свій вільний час запорожці присвячували тілесному вдосконаленню, загартовуванню організму, підготовці до ускладнень і випробувань на полі бою. Вони відчували психологічний комфорт завдяки тому, що турбувалися про власний інтелектуальний, моральний, духовний, фізичний розвиток. Це створювало в них настрій внутрішнього задоволення, хорошого самопочуття, сприяло єдності слова та діла, думки і вчинку, гармонії душі й тіла. У духовному житті козацька педагогіка особливу роль відводила лицарській честі. Її кодекс, за спостереженням Віталія Івашковського, передбачав: любов до батьків, вірність у коханні, дружбі, побратимстві, ставленні до Батьківщини; готовність захищати слабших, турбуватися про молодших, зокрема дітей; шанобливе ставлення до дівчини, жінки, бабусі; непохитну вірність принципам народної моралі, духовності; відстоювання свободи й незалежності особистості, народу і держави; здатність цілеспрямовано й систематично розвивати фізичні й духовні сили, волю, інші людські можливості; уміння скрізь і всюди поводитися благородно, виявляти лицарські чесноти; турботу про розвиток національних звичаїв, обрядів тощо [3, 71].

В умовах, коли наша держава перебуває в складному суспільно-політичному становищі, пов'язаному з подіями на сході України, одним зі стратегічних завдань є інтеграція всіх виховних сил суспільства з метою становлення та зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я особистості, піднесення її патріотизму та національної самосвідомості. Цьому може сприяти впровадження козацьких традицій до системи навчання й виховання підростаючого покоління та молоді. Виховання на вищих здобутках запорізького лицарства здатне, на наш погляд, піднести рівень моральності, духовності суспільства, допомогти практичній реалізації творчості, ініціативи, державотворчої діяльності. Зрозуміло, що ніщо не повертається в традиційних формах, час диктує свої вимоги. Не всі форми відповідають сучасності і в козацькій педагогіці: нині інший тип виробничих відносин, побуту, потреб. Проте козацький дух ніколи не втрачав і не втрачає сили, енергії, цілеспрямованості, тому не можуть не використовуватися такі принципи козацької педагогіки, як прагнення до фізичної досконалості,

любов до Батьківщини, сім'ї, роду та нації, до рідної природи й оселі; пафос лицарства й волелюбності; життєносний дух побратимства, особової, соціальної та національної самосвідомості, гідності й честі.

Мета статті – у контексті виховних традицій козацької педагогіки та викликів сьогодення прослідкувати історію розвитку та популяризації пріоритетного національного виду спорту України – хортингу на Львівщині.

Виклад основного матеріалу. Відродження елементів запорізької системи фізичного вдосконалення спостерігається нині головним чином у частині козацьких єдиноборств (гопак, гойдок, спас). Проте слід констатувати, що результатом бажання відновити ці види бойових мистецтв у первісній, архаїчній формі, нерідко без відповідного теоретичного й методичного обґрунтування, стало те, що вони не набули значного поширення серед української молоді. Набагато успішнішим у цьому сенсі є хортинг, який, з одного боку, акумулює в собі основні принципи й методи фізичної та військової підготовки запорожців та козацького виховання характеру, а з іншого – повністю відповідає вимогам сучасності, оскільки козацькі традиції доповнені в ньому результатами узагальнення багаторічних напрацювань і творчих винаходів українських тренерів, учених, спортсменів. Розроблена базова техніка та методика викладання хортингу, утверджені рівні майстерності (ранки) і правила проведення різного роду змагань, видаються навчально-методичні посібники і збірники наукових праць («Теорія і методика хортингу»), розробляються методики, що перебувають у процесі впровадження й апробації. Більше того, з упевненістю можна стверджувати, що хортинг у сучасній Україні вже давно «переріс» межі окремого виду спорту і справді перетворився на «комплексну систему самовдосконалення особистості, засновану на фізичному, морально-етичному та духовному вихованні» [1, 5], метою якої є: підвищення ролі фізичної культури та спорту; залучення дітей і юнацтва до здорового способу життя; виховання особистості в дусі добропорядності, патріотизму та любові до своєї Вітчизни.

У Львівській області хортинг з'явився у 2010 році, коли Олександр Кульчицький заснував Львівський клуб хортингу. Через рік у Львові було офіційно зареєстровано Львівський міський осередок хортингу (керівник – Володимир Роханський). Подальший розвиток цього виду спорту пов'язаний із містом Дрогобич, де у 2012 році силами ентузіастів (Денис Іваницький, Юлія Божко, Мар'яна Маркова, Марія Скварок, Ірина Циган) було створено Дрогобицьку федерацію хортингу. Зазначимо, що вже з перших днів існування Дрогобицька федерація оформилась у досить потужну організацією із власними спортивними традиціями. Зокрема, тут дуже багато уваги приділяється підготовці хортингістів у розділі «Показовий виступ». Звернемо увагу й на той факт, що кількість спортсменів, які систематично тренуються в дрогобицькому осередку, постійно зростає: від 10 осіб у рік його

заснування – до 100 осіб на даний момент.

У 2013 році було засновано Львівську обласну федерацію хортингу (президент – майстер спорту України з хортингу Віталій Плеханов). У 2014 році – Трускавецьку федерацію хортингу (президент – майстер спорту України з хортингу Ірина Циган). Сьогодні це ще молодий осередок, який розвивається. Його діяльність охоплює, головним чином, дітей молодшого шкільного віку.

Важливим кроком для розвитку хортингу на Львівщині було його впровадження до програм підготовки спортсменів Дрогобицької ДЮСШ «Синевир». З 2014 року тут діє секція хортингу під керівництвом Віце-президента УФХ зі спортивної роботи, заступника голови Президії УФХ, голови Суддівської колегії УФХ Віталія Плеханова, а також майстра спорту України з хортингу та молодого науковця Андрія Шевчука. У своїй роботі секція керується навчальною програмою для дитячо-юнацьких шкіл, затвердженою Міністерством молоді та спорту України 31 січня 2011 року [2, 937–1031]. Загалом її діяльністю охоплено близько 40 спортсменів середнього та старшого шкільного віку.

Основні *цілі та завдання* секції хортингу: 1) всебічний гармонійний розвиток учнів, зміцнення їхнього здоров'я, прищеплення принципів ведення здорового способу життя; 2) розвиток фізичних якостей (сили, швидкості, спеціальних швидкісно-силових якостей, гнучкості, витривалості, координації, розуміння тактики ведення двобою тощо); 3) формування спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для досягнення високих спортивних результатів; 4) виховання моральних, вольових та етичних якостей [2, 938].

Робота секції хортингу має наскрізний характер і проводиться в напрямках *теоретичної, загальної та спеціальної фізичної, функціональної, психологічної, тактичної й спарингової підготовки*. Її планування відбувається з урахуванням вікових фізіологічних та психологічних особливостей спортсменів. *Основними формами* проведення навчально-тренувальної роботи в ДЮСШ, відповідно до програми, є: групові заняття із засвоєння теоретичного матеріалу у вигляді лекцій і бесід; навчально-тренувальні заняття із засвоєння практичного матеріалу; індивідуальні заняття; навчально-тренувальні заняття під час навчально-тренувальних зборів, шкіл, семінарів; перегляд та аналіз навчальних відеофільмів і кінопрограм; участь спортсменів у змаганнях і показових виступах [2, 940].

Окремим напрямом роботи секції є систематичне виховання учнівської молоді, що охоплює такі складові, як *моральне* (формування почуття колективізму, дружби та товариськості, гідності й честі, обов'язку і відповідальності, дисциплінованості, скромності й культури поведінки), *трудове* (формування спортивної працьовитості, прагнення досягати високих результатів, творчої активності й самостійності) та *естетичне* (гармонійний

розвиток особистості, яка тонко відчуває прекрасне в житті та спорті) виховання. Виховна робота проводиться в ДЮСШ «Синевир» під час навчально-тренувальних занять і зборів, змагань та навіть у вільний від занять час і має такі *форми*, як тематичні свята, зустрічі з видатними спортсменами, тематичні диспути й бесіди, екскурсії й культпоходи до театру, музеїв, на виставки козацької, спортивної, патріотичної тематики тощо.

Варто звернути увагу на те, що вихованці секції хортингу ДЮСШ «Синевир» (Мар'ян Гуржій, Катерина Мушинська, Остап Саламін та інші) є неодноразовими призерами чемпіонатів і кубків України з цього виду спорту. Та й загалом, хортингісти Львівщини стабільно демонструють дуже високі спортивні результати. Так, протягом 2012 – 2014 років 22 спортсмени виконали норматив кандидата у майстри спорту, а 17 – майстра спорту України з хортингу (Павло Руденко, Анна Слесарчук, Каріна Спариняк, Анатолій Холівенков та інші). Найкращим показником успішності хортингістів львівського регіону стали результати виступу команди на першому чемпіонаті Європи з цього виду спорту (25 – 26 жовтня 2014 року, м. Львів), де в різних розділах змагань ними було здобуто 7 золотих, 7 срібних та 3 бронзові медалі.

Зі сказаного можна зробити такі **висновки**. 1. На Львівщині з 2010 року спостерігається перманентне зростання популярності хортингу як питомо українського бойового мистецтва. 2. Інтенсивний його розвиток і непересічні спортивні здобутки хортингістів пояснюються, на наш погляд, кількома суттєвими моментами: *по-перше*, хортинг корелює з усіма вимогами сучасності та є представником нового напрямку комплексного змішаного єдиноборства, що забезпечує всебічний розвиток спортсмена за ключовими параметрами (фізичні якості: сила, швидкість, витривалість, гнучкість тощо; морально-вольові якості: наполегливість, цілеспрямованість, дисциплінованість, справедливість тощо); він є чутливим до змін у суспільній свідомості; орієнтується на зацікавлення молодіжного середовища; культивує увагу до особистості, враховуючи не лише потреби її тілесного вдосконалення, але й внутрішні потяги та прагнення; *по-друге*, хортинг забезпечує: глибоке усвідомлення самотності українського народу, його національного характеру, світогляду, ментальності; підготовку фізично загартованих, із міцним здоров'ям, активною довготривалістю життя і діяльності патріотів; створення умов для формування патріотичної та громадянської спрямованості особистості; високих лицарських чеснот, шляхетності, моральних цінностей, гуманізму, почуттів відповідальності перед товаришами і побратимами, дисциплінованості тощо; *по-третьє*, поширення хортингу допомагає сьогодні вирішити цілу низку проблем: консолідації українського суспільства; національно-патріотичного виховання дітей і молоді; відродження традиційних козацьких видів змагань, бойових мистецтв; виховання справжнього українця, який би поєднував у собі високі морально-етичні

якості, почуття патріотизму з фізичною міццю, витривалістю, вишколом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмоєнко Е. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи «Хортинг» для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів : навчальне видання / Е. Єрмоєнко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 268 с.
2. Єрмоєнко Е. Хортинг – національний вид спорту України : методичний посібник / Е. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.
3. Івашковський В. Історичні витоки національного бойового мистецтва „хортинг“ / В. Івашковський // Теорія і методика хортингу : збірник наукових праць. Вип. 1 / [ред. рада : Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2014. – С. 67–74.

РЕЗЮМЕ

Іваницький Д. В. Хортинг на Львовщині: розвиток в контексті казачих традицій і викликів сучасності.

В статті описана історія розвитку хортингу на Львовщині. Утверджується, що починаючи з 2010 року спостерігається постійний ріст його популярності в регіоні, пояснюваний тим, що хортинг, з однієї сторони, акумулює в собі основні принципи і методи фізичної і військової підготовки казаків і виховання характеру, а з іншої – повністю відповідає вимогам сучасності, оскільки казачі традиції доповнені в ньому результатами узагальнення багаторічних напрацювань і творчих винаходів українських тренерів, учених, спортсменів.

Ключові слова: єдиноборства, казача педагогіка, національний вид спорту, спортивна секція, федерація хортингу, хортинг, центр хортингу.

SUMMARY

Ivanytskyi D. Horting in Lviv Region: Development in the Context of Cossack Traditions and Challenges of our Time.

The article deals with the problem of development of the national Ukrainian sport – Horting in Lviv region (particularly in such towns, as Lviv, Drohobych and Truskavets). The author confirms that from 2010 there is a permanent increase in its popularity, which can be explained by several facts.

First of all, Horting correlates with all modern requirements and represents a new direction of mixed martial arts, providing a comprehensive development of the athlete on all key parameters (physical qualities: strength, speed, endurance, flexibility, etc., moral and volitional qualities: perseverance, dedication, discipline, justice, etc.); it is sensitive to changes in public mind; its interests are focused mostly on youth and that is very important; it cultivates attention to the individual, taking into account not only the needs of bodily perfection, but also internal desires and aspirations.

Secondly, Horting provides awareness of the identity of Ukrainian nation, Ukrainian national character, ideology, mentality; it successfully prepares physically hardened patriots with such characteristics as good health, active and long life; creates conditions for the formation of the patriotic and civic orientation of the individual, high knightly virtues of generosity, moral values, humanism, sense of responsibility to the comrades and brothers, discipline etc.

Thirdly, spreading of Horting helps to solve a number of actual problems such as consolidation of the modern Ukrainian society; national-patriotic education of children and youth; revival of traditional Cossack types of competitions and martial arts; education of the real Ukrainian who will combine high moral and ethical qualities, patriotism and physical strength.

The main tasks and objectives of Horting section are defined in the article:

1) comprehensive and harmonious development of students, strengthening of their health, inculcating the principles of a healthy lifestyle; 2) development of physical qualities (strength, speed, special speed-power qualities, flexibility, endurance, coordination, understanding of tactics of fight, etc); 3) formation of special knowledge, abilities and skills required for achievement of high sports results; 4) fostering moral, volitional and ethical qualities.

Key words: *Cossack pedagogy, Horting federation, Horting sport club, Horting, martial arts, national sport, sports school.*